

لایله بیلا وکات بینت ت بیخه با ایها به نینقا زینب سالما ۸ وقت

مقدمه

به قلم:

آیةالله الشیخ هادی النجفی - مد ظله -

بسم الله الرحمن الرحيم

الحمد لله رب العالمين و صلى الله على مبلغ رسالاته محمد
و آله الطيبين الطاهرين المعصومين.

از آنجا که مظلومیت امیرالمؤمنین علی بن ابی طالب علیه صلوات المصلین
به دختر گرامیش عقیله بنی هاشم صدیقه صغری زینب کبری سلام الله علیها
منتقل گردیده و نگارشهای پارسی در وصف این بزرگ بانوی اسلام و مذهب
حقّه و قهرمان بی بدیل کربلا محدود و معدود است.

و حقیر همواره درصدد بوده‌ام که عرض‌یرادتی به ساحت قدس عالمه غیر
معلمه، و دختر ساقی کوثر علیها السلام بنمایم، لذا تصمیم گرفته شد کتاب
شریف اساور من ذهب در احوال حضرت زینب سلام الله علیها که به قلم عالم
بزرگ آیةالله آقای حاج شیخ مهدی نجفی اصفهانی (۱۲۹۹ - ۱۳۹۳ ق) قدس

سره و به زبان فارسی، در سال ۱۳۵۰ هـ. ق به رشته تحریر درآمده و توسط آن مرحوم در همان سالها نیز در اصفهان به چاپ رسیده است، را تجدید طبع نمایم، و از این راه کتابی شایسته در شرح حال آن شفیعه محشر احیاء گردد و عرض ارادتی نیز به حساب آید. ان شاء الله تعالی.

مؤلف نامدار «ره» در مورد کتابش گوید:
این کتاب مسمی به اساور من ذهب در احوال حضرت زینب سلام الله علیهاست که اسمش را از قرآن کریم آیه مبارکه سورة كهف اقتباس نمودم و فی الجمله به اختصار کوشیدم، زیرا بنده را نشاید و نباید در تاریخ صدیقه راضیه... زینب کبری صلوات الله و سلامه علیها کتابی تحریر و تنسیق نماید که بیشتر آن اخبار مکذوبه یا موهونه بوده باشد، یا سخنی بجزاف و اغراق سراید تا صفحات را پر نماید. والله المستعان.^۱
بنابراین، کتاب حاضر در کمال اختصار و با استفاده از روایات و اخبار معتبره در نزد مؤلف - که عالمی خبیر و محقق بصیر است - تدوین گردیده و توضیح بیشتر پیرامون کتاب را به خود آن و امی گذاریم؛ چه، مشک آن است که خود بیوید. و از آنجا که می بایست شرح حال مرحوم مؤلف بزرگوار - قدس سره - برای خوانندگان محترم روشن گردد، در چند صفحه و به اختصار تمام به آن می پردازیم، و از وی و خوانندگان هر دو عذر می خواهیم که تفصیل شرح حال مستلزم تدوین کتابی بزرگ می باشد که از حوصله، وقت و دانش حقیر خارج است.

شرح حال مؤلف آیه الله آقای حاج شیخ مهدی نجفی اصفهانی مسجد شاهی

نام: مهدی
پدر و نسب: علامه فقیه آیه الله العظمی آقای حاج شیخ محمد علی نجفی

اصفهانی معروف به ثقة الاسلام^۱ (۱۲۷۱ - ۱۳۱۸ ق) فرزند آیه الله العظمی آقای حاج شیخ محمد باقر (۱۲۳۵ - ۱۳۰۱ ق) صاحب شرح هدایة المسترشدين، فرزند آیه الله العظمی آقای شیخ محمد تقی رازی نجفی اصفهانی (حدود ۱۱۸۵ - ۱۲۴۸ ق) صاحب هدایة المسترشدين فی شرح اصول معالم الدین^۲.

مرحوم مؤلف در مورد پدرش در یکی از مؤلفاتش بنام آنهاگ گوید:
عالمی متبحر و فقیهی متدرب بود، در غایت استقامت سلیقه و جودت استنباط بود و در فقه یدی طولی داشت، مجلس درسش مشحون از فضلاء بود و جمعی درسش را می نوشتند... جماعت نمازش در اواخر عمر در مسجد نو محیر العقول شد و مجلس درسش تقریباً یکصد و پنجاه طلبه را حاوی بود، و در تمام امور شرعیته مداخلت می فرمود، در اواخر عمر از جمله ارکان دین و زعمای مسلمین گردید، صورتی سفید مشوب بحمرت داشت با فربهی اندام و قامتی متمایل به کوتاهی...^۳
و همچنین در رساله ای که در ماه شعبان ۱۳۶۲ به خواهش مرحوم معلم حبیب آبادی صاحب مکالم الآثار در طی بیست صفحه در احوال خود و پدرش مرقوم کرده، در مورد وی گوید:
مرحوم والد حاج شیخ محمد علی عالمی متقی و فقیهی مسلم بود... حدت ذهن و قوت حفظ و استقامت سلیقه و لطف قریحه و حسن خلق و لین عریکه و بشاشت رو، در او مجتمع بود، با سخا و وفا و حلم و حیاتی که خرد را خیره نماید.^۴

۱. شرح حال این عالم بزرگ را می توانید در تاریخ علمی و اجتماعی اصفهان در دو قرن اخیر ۱۰۹/۳ بیابید.
۲. شرح حال دو نفر اخیر را مفصلاً می توانید در کتاب قبیله عالمان دین / ۱۱ و ۴۱ و رساله صلاویه / ۲۴ و ۴۴ از همین قلم بیابید.
۳. آنهاگ / ۳۲.
۴. هدیه نجفیه یا گل محمدی مطبوع ضمن گروهی از دانشمندان شیعه / ۳۹۵.

شیخ اسماعیل) در حالی که، عملاً؛ اولاً عمویشان متصدی شدند و بعد ایشان، پس تاریخ ۱۲۸۸ در ولادت ایشان قطعاً سهواً است، همانگونه که خودشان برای مرحوم معلم تصحیح کرده‌اند.

ولکن صحیح در تولد ایشان سال ۱۲۹۹ است - نه ۱۲۹۸ - همانگونه که آقای روضاتی - دامت برکاته - از برخی از موثقین نقل می‌کنند.

خواهرزاده ایشان آقای دکتر محمد باقر کتابی - حفظه الله تعالی - نیز در این مورد می‌نویسد:

خود معظم له شفاهاً به من فرمود: پدرم به من گفت سال تولد شما را که ۱۲۹۸ هـ. ق در پشت قرآن نوشته‌ام، یکسال اشتباه کرده‌ام و تاریخ تولدت ۱۲۹۹ ق می‌باشد.^۱

پس ولادت ایشان در اواخر ماه شعبان ۱۲۹۹ هـ. ق در وقت طلوع فجر یا قریب به آن است. والله العالم.

تحصیلات و اساتید: مقدمات علوم عربیه، صرف و نحو و معانی و بیان و بدیع و منطق و علم کلام و سطوح را در اصفهان در نزد اساتید حوزه علمیه فراگرفت. از اساتید این دوره وی کسی را نمی‌شناسیم جز مرحوم آیه‌الله آقای حاج شیخ ملا اسماعیل مجتهد نقنه‌ای^۲ قدس سره، متوفی ۱۳۵۰ ق.

در پانزده سالگی از سطوح فراغت یافت و در سال ۱۳۱۴ به درس خارج مرحوم پدرش آیه‌الله حاج شیخ محمدعلی نجفی حاضر گردید و تا پایان عمر پدر در سال ۱۳۱۸ به مدت چهار سال از این درس پرفایده، بهره‌برداری نمود. بعد از فوت پدرشان مدتی در تحصیل ایشان خلل پیش آمد تا اینکه در سال ۱۳۲۵ به نجف اشرف مشرف می‌شوند و به مدت چهار سال در درس آیتین:

۱. رجال اصفهان / ۵۲۳.
۲. آقای محمدعلی آقائی خادم آیه‌الله حاج شیخ مهدی نقل می‌کند که: به همراه ایشان بر سر مزار مرحوم نقنه‌ای واقع در تکیه حاج محمد جعفر آباده‌ای داخل بقعه می‌رفتیم و ایشان می‌فرمود استاد من بوده است.

مادر: مخدره بانو فاطمه سلطان مشهوره به میرزا بیگم دختر مرحوم آقا محمد ابراهیم تاجر قزوینی اصفهانی.

مؤلف در همان رساله در مورد مادرش گوید:
مادرم فاطمه ملقبه به میرزا بیگم از مؤمنات قانات ذاکرات خانقات بوده... مادرش خدیجه سلطان بیگم از اعیان سادات رضویه است. پدر مادر بنده آقا محمد ابراهیم از اعیان تجار قزوین بود.^۱

ولادت: مؤلف در این مورد خود می‌نویسد:

این بنده مهدی بن الشیخ محمدعلی بن الشیخ محمد باقر بن الشیخ محمدتقی عفی الله عن جراتهم، ولادتم در اصفهان، اواخر شعبان، در وقت فجر یا قریب به آن و الشمس فی سرطان - کما رقه الوالد العلامة اعلی الله مقامه - سنه هزار و دوویست و هشتاد و هشت هجری بوده.^۲

آیه‌الله سید محمد علی روضاتی - مدظله - در ذیل این عبارت مرقوم می‌فرمایند:

مرحوم آقای حاج شیخ مهدی بعداً شفاهاً به مرحوم معلم حبیب آبادی گفته است که ۱۲۸۸ سهواً نوشته شده بدون شک صحیح ۱۲۹۸ یکهزار و دوویست و نود و هشت قمری می‌باشد و مرحوم معلم این توضیح را در آغاز نسخه نوشته است، اگر چه این ضعیف از موثقین شنیدم که باز خود وی تولدش را در ۱۲۹۹ می‌دانسته.^۳

صاحب این قلم گوید: بدون تردید ولادت مرحوم آیه‌الله حاج شیخ مهدی نجفی در سال ۱۲۸۸ نیست، چون اگر چنین بود ایشان از عمومی گرامیش آیه‌الله آقای حاج شیخ اسماعیل نجفی «ره» که در شب ۲۷ ماه رمضان ۱۲۸۸ هـ. ق بدینا آمده است حدود یک ماه بزرگتر می‌بود، و در نتیجه تولیت موقوفه عمومی گرامی دیگرش آیه‌الله شهید آقای حاج شیخ نورالله نجفی - قدس سره - اولاً باید به ایشان (مرحوم آقای شیخ مهدی) می‌رسید، و بعد به عمویشان (آقای حاج

۱. همان منبع / ۳۹۶.
۲. همان منبع / ۳۹۵.
۳. همان منبع / ۳۹۶.

سيد محمد كاظم طباطبائي يزدي صاحب عروة الوثقى و آخوند محمد كاظم خراساني صاحب كفاية الاصول حاضر مي شوند.
مؤلف خود در مورد تحصيلاتش چنين مي نويسد:

اين بنده مقدمات و سطوح و حساب و هيت را در اصفهان ديدم و شروع بنده در درس خارج خدمت والد علامه اعلى الله مقامه در سنه هزار و سيصد و چهارده - ۱۳۱۴ - بود و تا شعبان هزار و سيصد و هيچده - ۱۳۱۸ - كه والد وفات نمود به درسش مي رفتم و مفضلاً مي نوشتم و آن درس از انفع دروس بود و جمعي از فضلاء مي نوشتند، و پس از وفات والد اشتغالات وافرة چندي، بنده را از تحصيل عائق شد تا آنكه خداوند عزوجل منت نهاد و در اوائل سال هزار و سيصد و بيست و پنج - ۱۳۲۵ - به عتبات عاليات تشرف جستم و چهار سال در نجف اقامت كردم و درس محقق جليل آخوند ملا محمد كاظم خراساني عليه الرحمة را مواظبت داشتم فقهاً و اصولاً و مي نوشتم، و با ترقيم نظريات خود اين بنده، و هم نزد سيد علامه نبيل سيد محمد كاظم يزدي المنتهي إليه رئاسة الامامية في ذاك الأوان تلمذ مي نمودم، وى دريائي متدقق بود در فقه و در آن زمان عدل نداشت، در حُسن بيان و جودت تحقيق اعجوبه بود.^۱

مرحوم علامه الفت كه عموزاده و برادر همسر مؤلف است در مورد تحصيلات ايشان گويد:

از عهد كودكي به حُسن تربيت و كمال مراقبه يدرش مشغول به تحصيل علوم شريعت بود و پس از او نيز چند سال در نجف اشرف به ادامه تحصيلات خود پرداخت و در سال ۱۳۲۹ ق به اصفهان بازگشت. معلوماتش (بر طبق اصول مدرسه) قابل تقدير مي باشد، هميشه به ادامه تحصيل مشغول است...^۲

۱. هديه نجيته، مطبوع ضمن گروهی از دانشمندان شيعة / ۳۹۶.
۲. نسنامه الفت / مخطوط.

مرحوم مهدي اضافة مي كند:
ديگر از اساتيد او در نجف اشرف مرحوم حاج ميرزا فتح الله شيخ الشريعة اصفهاني مي باشد.^۱

در المسلسلات گوید:
قرأ المقدمات و السطوح و العلوم الرياضية و الفلك على بعض أساتذة اصفهان، ثم تلمذ على والده خارجاً من سنة ۱۳۱۴ و هو في نحو السادس عشرة^۲ من عمره و استمر على الحضور على والده الى حين وفاته سنة ۱۳۱۸ و كتب تقريرات درسه كلها. و بعد وفاة والده إلى سنة ۱۳۲۵ اشتغل بأمور عائلية و اجتماعية عاقته عن الدراسة و التحصيل. و في هذه السنة هاجر إلى النجف الأشرف و مكث بها أربع سنوات متلمذاً في الفقه و الاصول على المولى محمد كاظم الآخوند الخراساني و في الفقه على السيد محمد كاظم طباطبائي اليزدي. و كان يتمتع بذكاء و حدة ذهن مع جد في التحصيل و مواصلة للدراسة، و من هذا نجد أحرز مقاماً علمياً مرموقاً اعترف بفضلته معاصروه مع قصر أيام دراسته، فهو في السادس عشرة من عمره يحضر درس والده خارجاً ولا يدوم ذلك إلا أربع سنوات حيث يتوفى والده ثم يذهب إلى النجف ولا يبقى بها إلا أربع سنوات، فيكون مجموع تلمذه في الدروس العالية نحو من ثمان سنين، يصرح الميرزا محمد حسين النائيني في اجازته له باجتهاده و بلوغه مرتبة الاستنباط، و هذا يدل على ذكاء و جد كما قلنا.^۳

مشايخ اجازة: مؤلف علامه خود در اين مورد مي نويسد:

و اين بنده را اجازتي است از علماء، مشافهة و مكاتبة، اول كسى كه بنده را اجازة داد سيد علامه مزبور است [مراد ايشان استادش سيد محمد كاظم يزدي صاحب عروة الوثقى است].
ديگر سيد فقيه نبيه مستحسن سيد حسن صدر [ابن السيد هادي

۱. تاريخ علمي و اجتماعي اصفهان در دو قرن اخير ۱۷۲/۳.
۲. بل الخامس عشرة من عمره هو الصحيح كما مر في تاريخ ولادته.
۳. المسلسلات في الاجازات ۲/۲۵۳.

العالمی صاحب التصانیف الكثيرة رضوان الله عليه بود و اجازه نامه او به قطر کتابی می شود. و مشایخ خود را تا ثقة الاسلام کلینی قدس الله روحه بیان نموده، و از مصنفات بدیعه سید مزبور رساله بزرگ در درایه، شرح و جیزه علامه بهائی اعلی الله مقامه می باشد. و رساله کوچکی در حرمت ریش تراشی که به جمیع ادله تمسک چسته است.

و از مشایخ اجازه این بنده شیخ الفقهاء ملا محمد حسین فشارکی اصفهانی قدس الله نفسه می باشد، وی مشافهه اجازه به بنده در نقل حدیث از مشایخش داد و بنده صورت سلسله اجازه را خواستم و او مکتوباً اجازه برادر فقیه خود ملا محمد باقر را فرستاد.

و آخر فقیهی که به بنده اجازه داد علامه نحریر میرزا محمد حسین نائینی متوفی در سنه هزار و سیصد و پنجاه و پنج بود، قدس الله روحه الزکیه، مکاتبه اجازه داد.^۲

علامه روضاتی در متن هدیه نجفیه می فرمایند:
مرحوم میرزای نائینی در این اجازه از مجاز مدح و تعریف بسیار نموده و صریحاً او را مجتهد مستنبط دانسته است.^۳

و در پاورقی اضافه می کنند:
در مکارم الآثار است که آن مرحوم از آیه الله میرزا محمد عسگری طهرانی نیز روایت می کند.^۴

آیه الله مرعشی که خود از مجازین از مؤلف علامه می باشند و صورت اجازه ایشان از مؤلف در دو کتاب تاریخ علمی و اجتماعی اصفهان در دو قرن اخیر ۱۷۹/۳ و المسلسلات فی الاجازات ۱/۱۷۰ به طبع رسیده است در اجازه الکبیره^۵ چند

۱. نهاية الدراية في شرح الرسالة الموسومة بالوجيزة للبهائي، با تحقیق ارزنده آقای شیخ ماجد الغرابوی توسط نشر مشعر منتشر شده است.
۲. هدیه نجفیه - مطبوع ضمن گروهی از دانشمندان شیعه / ۳۹۷.
۳. همان منبع / ۳۹۷.
۴. همان منبع / ۳۹۷.
۵. الاجازة الکبيرة / ۲۲۸.

نفر دیگر را از مشایخ مؤلف می شمارند، از آن جمله: «آیات سید اسماعیل صدر و میرزا فتح الله شیخ الشریعة اصفهانی و محدث نوری! و سید محمد بحر العلوم صاحب کتاب بلغة الفقیه.
در ضمن نام اجازه مرحوم سید حسن صدر کاظمینی به ایشان «اللهم مهدياً إلى الطرق العلیة»^۱ است و در روز شنبه هیجدهم ماه صفر ۱۳۲۹ مجیز از کتابت آن فارغ شده است.

بازگشت از نجف اشرف و اقامت در اصفهان

آیه الله آقای حاج شیخ مهدی نجفی قدس سره بعد از چهار سال اقامت در نجف اشرف در سال ۱۳۲۹ ه. ق به ایران و موطن اجدادش اصفهان مراجعت می نماید، و در مدرسه علمیه پدرش مرحوم آیه الله العظمی آقای حاج شیخ محمد علی نجفی طاب ثراه واقع در دروازه حسن آباد اصفهان اشتغال به تدریس فقه و اصول پیدا می کند و ابتداءً نیز در مسجد سارو تقی واقع در نزدیکی همان مدرسه به اقامه جماعت می پردازد.

بعد از مدتی از آن مسجد منتقل به مسجد جامع عباسی (مسجد امام) می شود و در آنجا که مسجد آباء و اجدادش می باشد به امامت جماعت مشغول می شود.

این درس در مدرسه والدش و امامت مسجد جامع عباسی (امام) تا آخرین سالهای حیات پربرکت ایشان ادامه داشت.
مرحوم علامه الفت در این مورد می نویسد:

در مسجد شاه [امام] به اقامه جماعت و اغلب در مدرسه مخصوص (که مرحوم پدرش در جنب مسجد ساروتقی بنا نموده است) به تدریس فقه و اصول می پردازد، مورد اعتماد و محل ارادت عموم طبقات... اصفهان است... و به هر حال امروزه نیک تر و خوشنام ترین افراد خانواده

۱. الذریعة ۱۸/۳۵۴.

مسجدشاهیان شمرده می شود.^۱

آیه الله مرعشی مرقوم می فرماید:

... ثم رجع إلى اصفهان واشتغل بإمامة الجماعة في مسجد شاه و

التدريس والتأليف وكان من الموجهين والمؤقتين في اصفهان.^۲

و همچنین در جای دیگری در مورد ایشان می نویسند:

و هو اليوم حتى باصفهان من أشخص مراجعها، صلى في الجامع

السلطاني ويأتم به المآت من المؤمنين ويستفيد من افاداته جم غفیر

من طلبة العلوم الدينية أدام الله بركته، و أخوه الفاضل الوجیه

حجة الاسلام الحاج الشيخ ابوالفضل نزيل اصفهان ادام الله أيامه.^۳

آقای دکتر کتابی در این مورد می نویسد:

ظهِرها در مسجد شاه (امام) به امامت می پردازند و گاهی هم بر

سبیل ارشاد در همان مسجد به منبر می روند و تا چندی قبل در

مدرسه پدرشان (مرحوم ثقة الإسلام) جنب مسجد ساروقتی به تدریس

فقه و اصول می پرداختند.^۴

و همچنین گوید:

نماز جماعت ایشان مشحون است از خواص و مردمان مقید، و در

کمیت و کیفیت در اصفهان معروف و مشهور می باشد.^۵

لازم به ذکر است این جلسه تدریس در مدرسه علمیه پدرشان و امامت در

مسجد شاه بعد از معظم له به آیت الله مجدالعلماء نجفی^۶ (۱۳۲۶ - ۱۴۰۳ ق)

منتقل گردید و ایشان تا آخرین روزهای حیات دنیوی آن را امتداد بخشیدند.

رحمة الله عليهما رحمة واسعة.

۱. نسنامه الفت / مخطوط.

۲. الاجازة الكبيرة / ۲۲۸.

۳. المسلات في الاجازات ۲/ ۲۵۴.

۴. رجال اصفهان / ۲۳۰.

۵. شرح حال معظم له را در کتاب قبيله عالمان دين / ۱۵۱ - ۱۱۷ از صاحب این قلم

ببینید.

برخی از شاگردان: از آنجا که سالهای مدیدی مؤلف محترم به تدریس فقه و

اصول در مدرسه والدشان اشتغال داشته اند، جمع کثیری از طلاب محترم و

دانشجویان علوم دینی و فضلاء و علماء از ایشان بهره علمی برده اند؛ از آن جمله

آیات الله:

- حاج شیخ احمد مهدیان

- حاج شیخ اسدالله ربانی خوراسگانی

- حاج شیخ اسماعیل غروی معروف به شیخ رئیس

- حاج سید اسماعیل هاشمی طالخونچه ای (متوفی ۱۳۷۸ ه. ش)

- حاج سید محمد باقر احمدی

- حاج شیخ محمد تقی صدیقین اصفهانی (۱۳۴۲ - ۱۴۲۶ ق)

- حاج سید حسن موسوی کوشکی

- حاج شیخ محمد حسن نجفی زاده فرزند مؤلف محترم.

- حاج شیخ محمد حسن نورائی

- حاج شیخ محمد حسین فقیه نظری

- حاج شیخ حیدر علی جبل عاملی

- حاج شیخ محمدرضا مداح الحسینی

- حاج شیخ عبدالرحیم فضیلتی

- حاج شیخ علی قدیری کفرانی (متوفی ۱۴۰۷ ق)

- حاج شیخ فخرالدین انصاری نظری

- حاج شیخ قاسم کاظمینی

- حاج شیخ محمد شریعتی سدهی

- حاج سید محمود امام جمعه زاده خوراسگانی

- حاج شیخ مرتضی تمنائی (متوفی ۱۴۲۲ ق)

- حاج شیخ مرتضی شفیعی

- حاج شیخ مظفر کاظمینی

— حاج شيخ مهدي فقيهي شهرضائي
آدم الله ظل الأحياء منهم و رحمة الله على ماضيهم.
در ضمن شيخنا في الرواية آية الله العظمى آقاي سيد شهاب الدين مرعشي
نجفي - قدس سره - نیز از معظم له مجاز در نقل روایت می باشند و صاحب این
قلم با واسطه آقاي مرعشي از مؤلف نقل روایت می نماید.

اقوال بزرگان در مورد مؤلف

آية الله مرعشي نجفي - قدس سره - در الإجازة الكبيرة در مورد ایشان
می فرماید:

ممن أروى عنه: الورع التقي الصفي الوفي حجة الاسلام آية الله
الحاج الشيخ مهدي ابن الشيخ محمد علي ثقة الإسلام ابن العلامة الحاج
الشيخ محمد باقر ابن العلامة الشيخ محمد تقي الاصفهاني المسجد
شاهي .^۱

علامه سيد مصلح الدين مهدوي گوید:

از رؤساء و معارف علماء و مدرسین اصفهان و مورد وثوق و اعتماد
عموم طبقات اهالی اصفهان است، و در بین علماء معاصر اصفهان از
حيث زهد و تقوى، علم و فضل بر أغلب مزيت و برتری دارد. به فارسی و
عربی شعر می گوید و دارای تألیفات زیادی است .^۲

آية الله روضاتي مرقوم می فرماید:

مرحوم حاج شيخ مهدي، شخصی بلکه شخصیتی بود که همه
طبقات مردم به او احترام زاید می گذارند و حالاتش را تحسین
می نمودند و منکر نداشت و مدّة العمر به کسی آزاري نرسانید، و اگر چه
در مقام ریاست مداری و بلند پروازی نبود، اما خواه ناخواه رئیس بود،
رئيس العلماء و مرجع الفضلاء و مقتدی الأئام و مطاع الخاص و العام .^۳

۱. الإجازة الكبيرة / ۲۲۸ الرقم ۲۷۸ .
۲. تذكرة شعراي معاصر اصفهان / ۴۷۸ .
۳. هدیة نجفیه، مطبوع ضمن گروهی از دانشمندان شیعه / ۳۹۲ .

همچنین معظم له در رساله ای که پیرامون کتاب صفات مؤمن و شرایط ایمان
اعتقادی و عملی یا أصول الدین از تألیفات آية الله العظمى آقاي حاج شيخ محمد
على نجفي قدس سره و والد ارجمند مؤلف تألیف فرموده اند چنین قلم می زنند:
درباره فرزند ذکور اکبر ایشان مرحوم آیت الله آقاي حاج شيخ
مهدي نجفي مسجد شاهي اشاره کنیم که آن مرحوم از أروع و أتقى و
أفضل علماء عصر ما در اصفهان بودند و مشار بالبنان و مرجع مردم این
سامان در آن برهه از زمان قرار داشتند و تألیفات نافع به عربی و
فارسی از ایشان بطبع رسیده است .^۱

خواهرزاده ایشان دکتر سيد محمد باقر کتابی می نویسد:

شخصیت ایشان از لحاظ زهد و تقوى و علم و فضل مورد اذعان و
اقرار تمام مردم اصفهان از خواص و عوام می باشد و از جهت ارادت
عمومی مردم نسبت به او در میان علمای اصفهان بی نظیر است... در
فقه و اصول و حدیث و ادب تبحر دارند ولی مع ذلك از شدت تقوى
معمولاً از افتاء خودداری می نمایند... زندگی ایشان در کمال سادگی
برگزار می گردد، بی اعتنائی به دنیا و زهد و تقوى و سجایای انسانی و
سخاوت و خیرخواهی و مخصوصاً علاقه و توجه به امور شرعی و دوری
از ریاست و جاه و مقام و تمول در تمام مظاهر زندگی ایشان دیده
می شود و امروز از نیکنام ترین علمای اصفهان محسوب می گردند .^۲

علامه محقق سيد محمد حسين جلالی - دام ظلّه - در مورد ملاقاتشان با
مؤلف مرقوم می فرماید:

اجتمعت به في زيارتي إلى إصفهان فكان على جانب عظيم من
الخلق و الأدب و مشارك في العلوم و منقطع إلى خدمة العلم و الدين، ...

۱. نسخه اصل این رساله مخطوطه همراه با طبع حجری کتاب مذکور توسط آية الله
آقاي حاج شيخ حسين يزدي اصفهانی - مد ظلّه العالی - جهت حقیر ارسال گردید.
بدین وسیله از معظم له تشکر و قدردانی می شود.
۲. رجال اصفهان / ۲۳۰ .

تأليفات: آية الله حاج شيخ مهدي نجفي - قدس سره - در تمام مدت عمر به تحصیل و تدریس و تأليف اشتغال داشت و لذا از وی مصنفات و تأليفات متعددی به جای مانده است؛ از آن جمله:

۱. کتاب آگهی های علمی در آیات و اخبار متضمن کشفیات جدیده و تطبیق برخی از آیات و احادیث شریفه بر آن در سال ۱۳۶۰ ق به طبع رسیده است.

۲. الأرائك

در اصول فقه، یک دوره کامل که در شب جمعه ۲۵ ربیع الثانی ۱۳۴۴ از آن فارغ شده و در همان حدود نیز در اصفهان به طبع رسیده است. و در سال ۱۴۲۳ ق نیز از روی نسخه ای از این کتاب که حقیر برای علامه سخت کوش و محقق توانا آقای حاج سید محمد حسین جلالی - دامت برکاته - فرستادم در آمریکا ضمن منشورات The open School مجدداً به چاپ رسید. و اکنون نیز توسط محقق فاضل همین کتاب، آقای جويا جهانبخش - حفظه الله - در دست تحقیق است و ان شاء الله تعالی بزودی، با تحقیق ارزنده ای عرضه می گردد.

۳. أساور من ذهب در احوال حضرت زينب سلام الله عليها کتاب حاضر، نگارش آن در ماه ربیع الاول سال ۱۳۵۰ هـ. ق به انجام رسیده است و بحث پیرامون آن گذشت.

۴. اصول الدين تأليف آن در پنج شنبه ۸ صفر سال ۱۳۴۷ به پایان رسیده است.

۵. اندرزنامه

در نصایح و پند به دانش آموزان مدارس جدیده که در محرم سال ۱۳۴۶ از تأليف آن فارغ شده است.

و أنشدني منه (أى من ديوان اشعاره) قوله فى على (ع):

و ولدت في البيت العتيق فزِدْتَهُ

شرفاً على شرف بمولدك السنّي^۱

در المسلسلات می نویسند:

كان فقيهاً متوغلاً في الفقه و العلوم الشرعية ممحضاً فيها دراسة و تدريساً، لا يشتغل بغيرها من العلوم و المعارف عقلية أو نقلية... و قد كان من مشاهير المدرسين باصفهان حضر عليه جماعة كبيرة من الأفاضل و الأعلام في الفقه و الاصول، كما استفاد من منابره و مواعظه بقية الناس في المعارف الدينية و التعاليم الإسلامية، كان معتمداً عند الناس و جيهماً متقدماً على أقرانه، تجبى إليه كثير من الحقوق الشرعية و كان يصرفها في مصارفها الخاصة و يعيش هو قانعاً باليسير من العيش متجنباً عن الزخارف الزائدة على الضرورة، وله في ذلك حكايات تؤثر عنه على السنة الثقافات من عارفيه^۲.

در کتاب ریشه ها و جلوه های تشیع و حوزه علمیه اصفهان در ضمن مدرسین مدرسه حاج شیخ محمد علی می نویسند:

مجتهد و زاهد بزرگوار، مرحوم حاج شیخ مهدی نجفی که از علماء بزرگ اصفهان و از چهره های نامدار حوزه علمیه بود و در سال ۱۲۹۳ قمری وفات یافته اند^۳.

در کتاب مشاهیر مدفون در حرم رضوی می نویسد:

آیت الله حاج شیخ مهدی نجفی مسجد شاهی از علما و فقهای اصفهان بود که پس از سالها تحصیل علوم اسلامی در این شهر و عتبات عالیات به درجه اجتهاد رسید و در اصفهان به ترویج و نشر احکام اسلامی پرداخت^۴.

- ۱. فهرس التراث ۵۳۴/۲.
- ۲. المسلسلات ۲/۲۵۳.
- ۳. ریشه ها و جلوه های تشیع و حوزه علمیه اصفهان ۱۵۱/۲.
- ۴. مشاهیر مدفون در حرم رضوی / ۳۳۳.

۶. الأناهار
در کرامات و شرح حال پدرش به زبان عربی و اشعار و مدائح و مصائب و ظاهراً نگارش قسمتی از آن قبل از وفات عمویش آیه الله آقای حاج شیخ محمد تقی آقا نجفی اصفهانی متوفی ۱۳۳۲ ق به انجام رسیده است چون در صفحه ۳۴ آن چنین می نویسد: «حکمی عمی العلامة الشیخ محمد تقی خلدالله تعالی ظله».

۷. أنهار
پیرامون برخی از کرامات و احوالات علماء و اشعار و مدائح، که از تألیف آن در ماه رجب ۱۳۴۳ فراغت یافته است؛ چنانچه از صفحه ۲۲ این کتاب استفاده می شود. لازم به تذکر است این اولین اثر چاپ شده توسط آن مرحوم است. تنبیه: بین مطالب و محتویات این دو کتاب اخیر عموم و خصوص من وجه است.

۸. رساله ای در ترجمه و شرح احوال خودش و پدرش مؤلف گرامی رساله ای در بیست صفحه در ماه شعبان ۱۳۶۲ به خواهش مرحوم معلم حبیب آبادی «ره» صاحب مکالم الآثار در احوالات خود و پدرش به زبان فارسی می نگارد، هفت صفحه اول این رساله شرح حال پدر و سیزده صفحه دیگر شرح حال خود مؤلف است.

نسخه این رساله اکنون در نزد علامه محقق آیه الله آقای سید محمد علی روضاتی نگهداری می شود. و از آن در هدیه نجفیه نقل کرده اند. اصل رساله مخطوط و به طبع نرسیده است.

۹. ترجمه ارشاد الاذهان
ارشاد الاذهان یکی از کتب فقهی، فتوایی حسن بن یوسف بن مطهر معروف به علامه حلی قدس سره (متوفی ۷۲۶ ق) است. که اخیراً با تحقیق ارزنده محقق توانا آقای شیخ فارس الحسون «ره» توسط انتشارات جامعه مدرسین قم در سال

۱۴۱۰ ق به زبان عربی در دو مجلد به طبع رسیده است.
مؤلف محترم، این کتاب را به درخواست والدش آیه الله آقای حاج شیخ محمد علی نجفی - طاب ثراه - به زبان فارسی ترجمه می کند و پدر نیز بر قسمتی از آن تعلیقه فتوایی دارد، ولی اجل مهلت نداد و تعلیقه فتوایی به پایان نرسید. ولكن ترجمه به پایان رسیده و مترجم در شب هجدهم ماه رجب المرجب ۱۳۱۸ ق از آن فراغت یافته است. صورت خط مترجم و نسخه دیگری از این کتاب در نزد حقیر موجود است و نسخه اصل آن در نزد خواهر زاده ایشان آقای دکتر سید محمد باقر کتابی نگهداری می شود و هنوز به طبع نرسیده است.

۱۰. تقریرات درس آخوند خراسانی
ثقه ای برای حقیر نقل کرد که تقریرات درس آخوند خراسانی صاحب کفایه را به قلم آقای حاج شیخ مهدی، در نزد مرحوم آیه الله حاج شیخ حیدر علی محقق «ره» دیده است. و از مؤلف نیز گذشت که می نویسد:

درس محقق جلیل آخوند ملا محمد کاظم خراسانی علیه الرحمة را مواظبت داشتم فقهاً و اصولاً، و می نوشتم و با ترقیم نظریات خود این بنده.
این عنوان مخطوط است.

۱۱. الجنات
در فقه استدلالی که تمام نشده و مخطوط است.

۱۲. جنات عدن یا مفتاح الجنان
در ادعیه و زیارات و اذکار منتخب از کتب اربعه که در سال ۱۳۳۸ ق به چاپ رسیده است.

۱۳. دیوان اشعار
مرحوم حاج شیخ مهدی نجفی طاب ثراه به دو زبان فارسی و عربی شعر نیکو می سراید، اگر اشعار ایشان جمع گردد خود مجموعه ای قابل توجه می شود

۱۹. المرتفق

این کتاب به زبان فارسی در ردّ فلسفه داروین و مادیون و طبیعیون نگارش شده و در سال ۱۳۴۸ به چاپ رسیده است.

۲۰. نعم الثواب

در سیر و سلوک و اخلاق و عرفان نظری. تاریخ فراغت از تألیف آن اواسط ماه رجب سال ۱۳۲۷ و بچاپ رسیده است.

تذکره: اکثر تألیفات فوق - به جز آنچه به مخطوط بودن آن تصریح کردیم - به همت مؤلف و در زمان حیات طیبه ایشان به زیور طبع آراسته گردیده است. و مؤلف گرامی نام بسیاری از آنها را از آیه شریفه ﴿اولئك لهم جنّات عدن تجري من تحتهم الأنهار يُجْلون فيها من أساور من ذهب و یلبسون ثياباً خضراً من سندس و استبرق متکین فيها علی الارائك، نعم الثواب و حسنّت مرتفقاً﴾^۱ اقتباس نموده است.

برخی از آثار اجتماعی

الف: هیئت علمیه اصفهان
در اصفهان توسط عمومی بزرگوار مرحوم مؤلف، یعنی مرحوم آیه الله العظمی آقای حاج شیخ نورالله نجفی اصفهانی (شهید به سال ۱۳۴۶ ه. ق.)، یک هیئت جهت رسیدگی به امور حوزه علمیه و مدارس دینی و طلاب و نظارت بر اجرای صحیح احکام و مقررات اسلامی تأسیس، و بنام هیئت علمیه اصفهان نامیده شد.

این هیئت علمیه در سال ۱۳۴۲ ه. ق برای اولین بار و به ریاست آیه الله شهید حاج آقا نورالله نجفی و با عضویت جمعی از آیات و علماء اصفهان تشکیل گردید از آن جمله حضرات آیات:

۱. سورة الکهف / ۱۱.

و صلاحیت دارد که تحت عنوان دیوان منتشر گردد، همانگونه که برخی از این اشعار در کتب مختلف مؤلف نشر شده است مانند: أنهار و الأنهار و أساور من ذهب (همین کتاب).

۱۴. ردّ وهابیه

این رساله به زبان عربی در سال ۱۳۴۵ به طبع رسیده و مؤلف خود را در پایان چنین معرفی می کند:
قد حصل الفراغ منه بید مؤلفه الفقیر إلى الله عبدالله أحد طلبة العراق.

۱۵. سندس و استبرق

این کتاب ترجمه منتخبی از وقعه صفین نصرین مزاحم منقوی است که در سال ۱۳۴۵ به طبع رسیده است.

۱۶. شهاب ثاقب

در تفسیر آیه شریفه ﴿إنا زینا السماء الدنيا بزینة الکواکب﴾^۱ می باشد و در سال ۱۳۳۵ به زیور طبع آراسته گردیده است.

۱۷. صفت حکمت

رساله ای است به زبان فارسی در اثبات خداوند تبارک و تعالی و توحید و صفات الهی. این رساله مختصر آخرین اثر چاپ شده مؤلف در زمان حیات وی است.

۱۸. عدن

نام کشکول معظم له است، شبیه کشکول شیخ بهائی «ره». در الذریعة ۱۸/۸۰ از قول مؤلف نقل می کند که به نوشتن آن اشتغال دارد. این کتاب مخطوط است.

۱. سورة الصافات / ۶.

- آقا میرزا ابراهیم شمس آبادی آل رسول (متوفی ۱۳۵۶ ق)
 - سید ابوالقاسم دہکردی (متوفی ۱۳۵۳ ق)
 - آخوند ملا محمد حسین فشارکی (متوفی ۱۳۵۳ ق)
 - آقا شیخ محمدرضا نجفی اصفہانی (متوفی ۱۳۶۲ ق)
 - حاج میر محمد صادق خاتون آبادی (متوفی ۱۳۴۸ ق)
 - حاج میرزا عبدالحسین سید العراقین (متوفی ۱۳۵۰ ق)
 - حاج میرزا علی ہستہای (متوفی ۱۳۸۷ ق)
- جلسات ہیئت علمیہ اصفہان صبح روز پنج شنبہ در منزل یکی از اعضاء و زیر نظر مستقیم ریاست حوزه و ہیئت، یعنی آیۃ اللہ حاج آقا نوراللہ نجفی، ادارہ می شد.
- بعد از شہادت ایشان در سال ۱۳۴۶ ق برابر ۱۳۰۶ ش، قدری در جلسات این ہیئت اختلال پیش آمد و لکن مجدداً توسط اعضاء احیاء گردید، و چون برخی از اعضاء اولیہ از دنیا رفته بودند، عدہای دیگر به جای آنها جایگزین گردیدند. برخی از اعضاء ہیئت علمیہ ثانیہ به قرار ذیل هستند.
- آیات اللہ:
- حاج شیخ اسماعیل نجفی اصفہانی (متوفی ۱۳۷۰ ق)
 - حاج شیخ مهدی نجفی اصفہانی (متوفی ۱۳۹۳ ق)
 - حاج شیخ مجدالدین (مجدالعلماء) نجفی اصفہانی (متوفی ۱۴۰۳ ق)
 - حاج سید حسن چہار سوقی (متوفی ۱۳۷۷ ق)
 - حاج سید عبداللہ ثقۃ الاسلام (متوفی ۱۳۸۲ ق)
 - حاج آقا حسین خادمی متوفی (۱۳۶۳ ش)
 - حاج سید عبدالحسین طیب (۱۳۱۲ - ۱۴۱۲ ق)
 - حاج شیخ مرتضی اردکانی (۱۲۸۶ - ۱۳۷۵ ش)
 - حاج سید ابولحسن شمس آبادی (شہید بہ سال ۱۳۹۶ ق)
- و برخی دیگر از علماء و مدرسین حوزه علمیہ اصفہان،

جلسات این ہیئت تاپیروزی انقلاب اسلامی و حدود سال ۱۳۵۷ ه. ش ادامه داشت، و لکن متأسفانہ بعد از آن عملاً تداومی نیافت، در حالیکہ امروزہ در اصفہان جای خالی چنین ہیئتی بالعیان محسوس است.^۱

ب: تأسیس حسینیه اصفہانیہا در کربلا و مشهد

یکی از کارہای ارزندہ مرحوم آیۃ اللہ حاج شیخ مهدی نجفی «رہ» شرکت در تأسیس ساختمان دو حسینیه معظم اصفہانیہا در کربلا معلی و مشهد مقدس رضوی است.

ج: مدیریت مدرسہ آیۃ اللہ حاج شیخ محمدعلی نجفی

از کارہای شایستہ آن مرحوم تعمیرات و ادارہ و رسیدگی بہ امور طلاب و تدریس در مدرسہ والدشان بود، و همچنین نوشتن وقف نامہای جهت این مدرسہ کہ در سال ۱۳۱۹ ق توسط ایشان انجام گرفته و قرار دادن موقوفہای برای آن. تفصیل مدرسہ و موقوفہ آن را می توانید در کتاب تاریخ علمی و اجتماعی اصفہان در دو قرن اخیر ۲۹۲/۳ و ۳۲۷/۳ تألیف مرحوم سید مصلح الدین مہدوی «رہ» بیابید.

د: نشر ترجمہ انگلیسی توحید مفضل

بہ اہتمام آن مرحوم، توحید مفضل بہ انگلیسی ترجمہ شد و در تہران منتشر گردید.

اخیراً حقیر نسخہای از ہمین ترجمہ را جهت علامہ جلالی در شیکاگوئی آمریکا فرستادم و ایشان نیز عیناً با افزودن مقدمہای بر آن، کتاب را در آنجا افست نموده و منتشر کردند.

۱. توضیح بیشتر در مورد ہیئت علمیہ اصفہان را در دو کتاب: تاریخ علمی و اجتماعی اصفہان در دو قرن اخیر ۱۴۴/۲ و زندگی آیۃ اللہ چہار سوقی / ۳۰ می توانید ببینید.

بعد از آن نیز نسخه را در اختیار انتشارات انصاریان در قم مقدسه نهادم، و توسط این انتشارات نیز با اصلاحاتی در سال ۱۴۲۵ ق برابر با ۱۳۸۳ ش برای بار سوم به طبع رسید. والحمدلله رب العالمین.

همسر و فرزندان: آیه الله حاج شیخ مهدی نجفی، داماد عموی خود یعنی آیه الله العظمی آقای حاج شیخ محمد تقی آقا نجفی اصفهانی - قدس سره - (متوفی ۱۳۳۲) بودند.

زوجه ایشان مرحومه حاجیه خانم خدیجه مشهوره به نصرت خانم (مولود ۱۳۰۴ ق)، خواهر اعیانی مرحوم علامه محمد باقر الفت (متوفی ۱۳۸۴ ق) بودند.

ثمره این ازدواج چهار فرزند است:

۱. **مرحوم حجة الاسلام شیخ محمد علی نجفی**
در زمان حیات پدر، در نیمه رمضان سال ۱۳۹۲ وفات نمود و پس از اقامه نماز بر ایشان توسط آیه الله میر سید علی بهبهانی (متوفی ۱۳۹۵ ق) در مسجد جامع عباسی (امام)، در مقبره جد امیش آیه الله آقا نجفی مدفون گردید.

۲. **مرحوم آیه الله آقای حاج شیخ محمد حسن نجفی زاده**
وی تحصیلات علوم دینیّه را در نزد اساتید حوزه علمیه اصفهان شروع نمود، پس از آن دروس خود را در نزد علماء این شهر ادامه داد. از جمله اساتید وی عبارتند از آیات الله:

- حاج ملا فرج الله ذری (متوفی ۱۳۸۲ ق)
- حاج شیخ فضل الله خوانساری (متوفی ۱۳۶۵ ق)
- حاج سید محمد مدرس نجف آبادی (متوفی ۱۳۵۸ ق)
- پدرش حاج شیخ مهدی نجفی (متوفی ۱۳۹۳ ق)
- ابوالزوجه اش شیخ محمدرضا ابی المجد نجفی اصفهانی (متوفی ۱۳۶۲ ق)

آیه الله آقای شیخ محمدرضا نجفی که پدر همسر آقای شیخ محمد حسن نجفی زاده نیز می باشند در اجازه اجتهادی که برای وی مرقوم فرموده اند چنین می نویسند:

... فوجدته ذا قوة يتمكن بها من استنباط الأحكام الشرعية، فله دام توفيقه الاجتهاد واستنباط ما قدر عليه من الأدلة الشرعية، مراعيًا للاحتياط^۱.

آیه الله سید محمد مدرس نجف آبادی در مورد وی می نویسد:
فجاز بحسن توفيقه بالقوة القدسية التي يتمكن بها من استنباط الأحكام الشرعية الفرعية عن أدلتها التفصيلية^۲.

و مرحوم آیه الله شیخ ضیاء الدین عراقی (متوفی ۱۳۶۱ ق) نیز می نویسد:
و أنا مصدق لإجتهاده ودیانتته^۳.

ایشان پس از فراغت از تحصیل سالها در محله جلفای اصفهان دفتر اسناد رسمی داشت و به امور اجتماعی آن منطقه رسیدگی می کرد و در آموزش و پرورش نیز اشتغال به شغل شریف معلمی داشت و به نوجوانان تعلیم می داد. مدتی نیز روزنامه ای را به نام «اسلام در شرق» در اصفهان منتشر می نمود. و صاحب امتیاز آن بود.

مرحوم سید مصلح الدین مهدوی در موردش می نویسد:
مرحوم نجفی زاده در اصفهان در خاندان علم و روحانیت دنیا آمد و در نزد اساتید و بزرگان علماء این شهر همچون پدر و مرحوم حاج ملا فرج الله ذری و جمعی دیگر تلمذ نمود، فاضلی ارجمند و عالمی جامع گردید^۴.

و در کتاب دیگرش مزارات اصفهان می نویسد:
میرزا محمد حسن نجفی زاده فرزند مرحوم آیت الله حاج شیخ

۱. کتاب علوم و عقائد / ۱۱۰. تألیف آقای ابراهیم جواهری.
۲. کتاب علوم و عقائد / ۱۱۰. تألیف آقای ابراهیم جواهری.
۳. همان.
۴. تاریخ علمی و اجتماعی در دو قرن اخیر ۸۷/۳.

مهدی ابن حاج شیخ محمدعلی ثقة الاسلام نجفی مسجد شاهی، فاضل ارجمند، صاحب امتیاز روزنامه هفتگی «اسلام در شرق» که در اصفهان چند شماره آن منتشر گردیده است.^۱

چنانچه گذشت وی داماد آیه الله شیخ محمدرضا نجفی اصفهانی است و تنها فرزندش آقای حاج محمد جواد نجفی زاده - حفظه الله - که از معلمین خوشنام اصفهان است یادگار این ازدواج می باشد.

آقای حاج شیخ محمد حسن نجفی زاده در ماه ذی القعدة الحرام سال ۱۴۰۷ ه ق در اصفهان وفات یافت و در قبرستان جدید یعنی «باغ رضوان» دفن شد. رحمة الله علیه.

۲. **حاجیه طلعت خانم (متوفاة ۱۶ آبان ماه ۱۳۷۷ ش)**
 زوجه مرحوم حجة الاسلام آقارضا صدرزاده^۲ (متوفی آذرماه ۱۳۳۴ ش) فرزند آیه الله سید محمد هادی صدرالعلماء^۳ (متوفی ۱۳۶۱ ق).

۴. **حاجیه خانم زهرا (متوفاة ۱۶ آبان ماه ۱۳۷۷ ش)**
 زوجه مرحوم آقای حاج شیخ محمد باقر فشارکی^۴ (۱۲۸۴ - ۱۳۳۴ ش) فرزند آیه الله حاج شیخ محمد حسین مجتهد فشارکی (متوفی ۱۳۵۳ ق).
 فرزندش آقای دکتر محمد فشارکی (مولود ۱۳۱۹ ش) استاد دانشمند دانشگاه اصفهان مرثیه و ماده تاریخی برای مادرشان گفته اند که سه بیت از آن بر

۱. مزارات اصفهان / ۱۲۲.
۲. شرح حال ایشان را می توانید در تاریخ علمی و اجتماعی اصفهان در دو قرن اخیر ۲۲۷/۳ ببینید.
۳. جهت شرح حال صدرالعلماء رجوع کنید به: تاریخ علمی و اجتماعی اصفهان در دو قرن اخیر ۲۷۶/۳ و قبیله عالمان دین / ۱۴۲.
۴. شرح حال ایشان را در کتاب تاریخ علمی و اجتماعی اصفهان در دو قرن اخیر ۲۰۱/۳ ببینید.

روی سنگ قبر آن مرحومه در باغ رضوان اصفهان منقور است:
 مادرم، مادرم کجا رفتی آخر از پیش ما چرا رفتی
 زیستی دلنشین و آخر کار رفتی اما چه دلبریا رفتی
 سال تاریخ گفتمت: «جانم مادرم، مادرم کجا رفتی»
 ش ۱۳۷۷

داستانهای اخلاقی و کرامات

از مرحوم آیه الله آقای حاج شیخ مهدی نجفی طاب ثراه داستانهای اخلاقی و در مواردی کراماتی نقل می شود، حقیر با توجه به اینکه برخی از آنها را مطلع هستم ولکن از ذکر آن بدلائلی خودداری می نمایم.
 طالب می تواند بدانچه که مرحوم مهدوی^۱ و علامه روضاتی^۲ در این مقام ذکر می کنند مراجعه فرماید.

وفات و مدفن

آیه الله حاج شیخ مهدی نجفی «ره» بعد از حدود یک قرن خدمت به اسلام و مذهب حقه و مؤمنین در شب یکشنبه پنجم ماه صفر ۱۳۹۳ ه ق برابر با ۲۰ اسفندماه سال ۱۳۵۱ ه ش در منزل مسکونی واقع در محله پشت مسجد شاه (امام) اصفهان وفات یافت.

صبح روز دوشنبه ۶ ماه صفر بعد از اقامه نماز باشکوهی بر ایشان به امامت آیه الله مجدالعلماء نجفی «ره» در مسجد شاه (امام)^۳، از جنازه مطهر تشییع کم نظیری از مسجد شاه تا فرودگاه سابق اصفهان می شود. و از فرودگاه با هواپیما به تهران و از تهران به مشهد مقدس رضوی منتقل می گردد و در حرم مقدس امام

۱. تاریخ علمی و اجتماعی اصفهان در دو قرن اخیر ۱۸۰/۳.
۲. هدیه نجفیه مطبوع ضمن گروهی از دانشمندان شیعه / ۳۹۱.
۳. تصویر این نماز را می توانید در کتاب قیله عالمان دین / ۱۳۸ ببینید.

رضا - علیه السلام - در حجره مقبره العلماء، قرب دارالسیاده، به امر تولیت وقت دفن می‌گردد.

البته این حجره در تعمیرات اخیر حرم مطهر بازگشائی شده و در راه ورودی به حرم واقع گردیده است.

مرحوم مهدوی اسامی برخی از علماء که در این حجره مدفون هستند را یاد می‌کند^۱.

مراثی و ماده تاریخ وفات

جمعی از علماء و شعراء در رثاء ایشان و ماده تاریخ وفات، ابیاتی را سروده‌اند از آن جمله:

۱. آیه الله حاج سید اسماعیل هاشمی طالخونچه‌ای (متوفی ۱۳۷۸ ش) که خود از تلامیذ مؤلف است در ابیاتی به عربی چنین سروده‌اند:

لهف قلبی علی حلیف اشتیاق رحمه الله ربه یوم التلاق
غاب عن عیننا الحبيب ولكن لم یغیب عن قلوبنا بافتراق
غصص الموت ساعة ثم تفتی و فراق الحبيب فی الصدر باق
و هو العالم الفقیه حلیف الز هد و التقوی مع الإشفاق
عالم زاهد سخی وفی عارف، ناسک و ذواخلاق
من هداه الله فهو المهدي لسنام الکمال فهو الزاق
راح عنا إلى جوار إمام هو شمس الشموس فی الأفاق
فجباه إلا له نعم الثواب من الأنهار کم له من خلاق
واکتسی سنداً من الثوب خضراً و من استبرق من الخلاق
مکناه علی الأرائک حقاً فبفضل الإله أم باستحقاق
حسن المرتفق بجنات عدن لفیق الفقیه بالإطلاق
أرخ الهاشمی عام وفاته هو فی مصرع مع الإداق

۱. تاریخ علمی و اجتماعی اصفهان در دو قرن اخیر ۱۸۶/۳.

قل لتاریخ بعد خمس و عشرون «بقی العالم ما إذ الدهر باق»^۱
۱۳۶۸+۲۵=۱۳۹۳

لازم به تذکر است اسامی برخی از تألیفات مؤلف در این ابیات ذکر شده است و ماده تاریخ «ما إذ» را «مئذ» باید نوشت، تا صحیح شود.^۲

۲. مرحوم معلم حبیب‌آبادی صاحب مکالم الآثار نیز در تاریخ فوت مؤلف چنین سروده است:

شد در آن جمع یکی ناگه و گفت «شیخ مهدی به جنان برد مکان»^۳

$$۱۳۹۲ + ۱ = ۱۳۹۳$$

۳. ادیب فرزانه مرحوم آقای منوچهر قدسی رثاء و ماده تاریخ وی را در ابیاتی چنین گفته‌اند:

بزرگوار فقیهی که جلوه‌های کمال
به سان آیت صبح از رخس هویدا بود
ستوده طبع، ادیبی که در بهار ادب
شمیم خلق خوشش آبروی گُلها بود
همه وقار و سکون گشته از حقیقت زهد
چنانکه گوئی، او کوه پای برجا بود
جهان و هرچه در او هست نزد همت او
چنان خسیس که یک قطره پیش دریا بود
پی حیات ابد آنچنان به عالم زیست
که هر نفس رقم مرگ را مهیا بود
همان به قوت پرهیز و علم زهدآمیز
مدام غرقه أنوار حق تعالی بود

۱. گنجینه دانشمندان ۱۱۱/۳ و تاریخ علمی و اجتماعی در دو قرن اخیر ۱۸۷/۳.
۲. از افادات استاد آقای فضل الله خان اعتمادی خوئی متخلص به برنا - ادام الله تعالی ایامه - .

۳. هدیه نجفیه مطبوع ضمن گروهی از دانشمندان شیعه ۴۰۱ و رجال اصفهان ۲۳۳/۳.

در این زمانه دون‌پرور خسیس نواز
 قسم به ذات یگانه که فرد یکتا بود
 غرض که در همه عالم به صدق و علم و ادب
 صدوق و صاحب و صابی و سهل و اعشی بود
 پس از حدود نود رفت و اصفهان به عزاش
 گرفته ماتم و بنشسته بر معزی بود
 که او به مردم این مُلک از خدای قدیر
 به فیض بخشی خورشید عالم آرا بود
 نشست در غم وی هر که جان صافی داشت
 گرفت ماتم او هر دلی که دانا بود
 دریغ و درد که رفت از کف و دگر ناید
 قرین او که در این قرن، حجت ما بود
 به مرگ حجة الاسلام، مهدی نجفی
 دل آتشین صفت و هر دو دیده دریا بود
 به مشهد رضوی تا ابد گرفت آرام
 چرا که از آزش در دل این تمنا بود
 پناه برد به نزهتگه بهشت رضا
 که در مقام رضاش از نخست ماوی بود
 اگرچه طبع به فقدان آن وجود شریف
 فسرده بود و غمین بود و ناشکیبا بود
 نوشت از پی تاریخ رحلتش قدسی
 «مقیم کوی رضا، جان مهدی ما بود»^۱

۱۳۹۳

۴. همچنین ادیب و شاعر توانا مرحوم آقای مجتبی کیوان چنین سرایید:

۱. رجال اصفهان / ۵۲۴.

کمال قدس و حیا شیخ مهدی نجفی
 مثل به زهد و ورع بود و داشت در همه حال
 تمام عمر دلی داشت روشن و لبریز
 ز زبان به ذکر و دعا شیخ مهدی نجفی
 قرین ماتم و غم گشت اصفهان چو برفت
 ز مهر آل کسا، شیخ مهدی نجفی
 رضای حق طلبد و از این سبب بغنود
 از این سپنج سرا شیخ مهدی نجفی
 چو روح طاهر خود را به شوق وافر کرد
 به بارگاه رضا شیخ مهدی نجفی
 یکی به جمع شد و گفت سال رحلت او
 ز پای دوست فدا شیخ مهدی نجفی
 «کمال قدس و حیا شیخ مهدی نجفی»^۱

۱۳۹۳ + ۱ = ۱۳۹۴

۵. ادیب فرزانه استاد فضل الله خان اعتمادی خوئی متخلص به برنا^۲ در

۱. رجال اصفهان / ۵۲۵.
 ۲. ایشان چکامه‌ای نیز در وصف حضرت زینب - سلام الله علیها - سروده‌اند به جهت نوشته شدن بر روی پوشی که آقای حاج سید جعفر امامی برای زینبیه‌ای در تهران تهیه نمود، که به مناسبت موضوع کتاب ثبت و ضبط می‌گردد تا خوانندگان از آن بهره برند:

این خیمه کز سراق افلاک برتر است وقف عزای زینب کبرای اطهر است
 این خیمه وقف حضرت زینب شد و رواست گویم ز پرده حرم کعبه برتر است
 آن بانوی که خصم زد آتش به خرگوش زین غم هنوز قلب جهان پر ز آذر است

←

مرثیه و ماده تاریخ گوید:

آن عالم زاهد که به چوگان ورع زد تا حد توانائی به میدان عمل گو
 گردید ز سکنائی این سفله سرا، سیر بنمود سوی سدره سزمند ز جهان رو
 بُونا بنوشت از پی تاریخ وفاتش «شیخ نجفی مهدی امام العلماء کو»
 «مهدی نجفی، شیخ امام العلماء کو»
 ۱۳۹۳

۶. همچنین استاد اعتمادی متخلص به برنا فرماید: ۱۳۹۳

نوشت از پی تاریخ رحلتش برنا
 بود جوار رضا، جای مهدی، زاهد نیک

(۱۳۹۳)

آن بانویی که بس ستم از ظالمان کشید مظلومیش مُعزّف او تا بمحشر است
 آن بانوی صبور که چون لاله، داغدار قلب حزین او زغم شش (نه) برادر است
 آن بانوی جلیله که در کاخ افتخار او را ندیده، مریم و حوا و هاجر است
 آن بانوی اسیر که اندر جهان کنون برخاک آستانه‌اش از سروران سر است
 آن بانویی که قول و بیان فصیح او با نطق روح پرور، بایش برابر است
 یکتا خطیبهای که چو در کوفه نطق کرد هر کس شنید گفت که این نطق حیدر است
 زینب که خواهر شه لب تشنگان بود بایش قسیم جنت و ساقی کوثر است
 زینب که هست دختر مظلومه بتول بایش علی و جد گرامش پیمبر است
 تنها نه خاکبان به غمش گریه می‌کنند چشم ملایک از غم مظلومیش تر است
 از بهر ماتمش همه جا، ناله و فغان از شیعیان روان بسوی چرخ اخضر است
 اشکی که در مصیبت او ریزد از بصر صد ره فرزون ز دانه یاقوت احمر است
 هر دل که می‌شود به غم و حزن او شریک شادی روز حشر برایش مقرر است
 این خیمه وقف کرده بر او سیدی جلیل یعنی امامی آنکه مسمی به جعفر است
 برنا که مدح گوی نمی است و آل او از بهر وی نجات دو گیتی میسر است
 دارد امید از ره الطاف این اثر منظور آن حبیبه والای داور است

۷. استاد اعتمادی در مرثیه و ماده تاریخ دیگری برای ایشان چنین سروده‌اند:

جعفری عالم اصولی رای به ره هشت و چار راه‌نما
 کیش او مِهَر دودمان علی مسلکش پیروی آل عبا
 حاکم حکم عترت یاسین ناشر شرع دوده طاهها
 هم ز جمع اکابر و اشراف هم طرفدار و حامی فقرا
 مقتدائی که جمع مقتدیش گه ز صدها هزار بود فرا
 بود در پیکر جماعت شهر چون دل و همگنان او اعضا
 آن زعیمی که عزت وافر خالق او را نموده بود عطا
 نام او شهرت امام زمان بود و عنوان او نشان خدا
 حجر و بیت و کعبه را طائف زائر قبر او لیا و بقا
 آقای شیخ مهدی نجفی اکبر قوم و ارجح آبا
 نه در اسلاف بود ماندنش نه در اعقاب کس شد او راتا
 دهر کم آورد چو او فرزند بر حذر از علایق دنیا
 می‌توان مثل او بندرت دید در صنادید اتقیا اتقا
 تا بمرز کمال رهروی زهد بلکه از آن نهاد پیرون پا
 بر حذر آنقدر شد از تدلیس که نهان بودش التجا و رجا
 بود با دیگران ره و روشش در طریق اُمور راه سوا
 بود در بندگی چنان محتاط که نشد خارج از طریق خفا
 بود برتر از آنکه بتوان گفت اوفتادش به ذهن فکر ریا
 بود یک رنگ‌تر از آنکه گُند کس به نیرنگ بهر رنگ اغوا
 بود از کثرت عدالت و صدق ساده در ذهن عده‌ای بخطا
 نه به تعذیر و تهمت و تکفیر ساخت از بهر شهرش بُتها
 نه به تحریک کس پی تخریب بُسرد دست او بخامه فتوا
 شد ز مهمان‌پذیر دهر بیرون در سرپروده سرای بقا
 یا که شد از جهان سوی جانان دعوت ارجعیش کرد ندا

خواست از طبع خویش مصراعی
 تا بر برای وفات و مدفون او
 هم کند مدفون ورا معلوم
 کرد دریافت این چنین از طبع

۱۳۹۳

از پی ختم این رثا (برنا)
 باشد آن واضح و فصیح و رسا
 هم بود بر وفات او گویا
 (جای مهدی بود رواق رضا)

مصادر شرح حال مؤلف

شرح حال آیه الله آقای حاج شیخ مهدی نجفی اصفهانی مسجد شاهی را می توانید در کتب ذیل بیابید:

- تاریخ علمی و اجتماعی اصفهان در دو قرن اخیر ۱۷۰/۳
- تذکره شعرای معاصر اصفهان / ۴۷۸
- نسیاننامه الفت، مخطوط
- أعلاط در انساب / ۳۶
- فهرست کتابخانه آستان قدس رضوی ۱۰۰/۶
- الذریعة، در مجلدات مختلف
- رجال اصفهان / ۲۳۰
- گنجینه دانشمندان ۱۱۰/۳
- گروهی از دانشمندان شیعه / ۳۹۱
- قبیله عالمان دین / ۱۳۸ و ۱۳۷
- شرح حال خودنوشت مؤلف، قسمتهائی از آن در هدیه نجفیه نقل شده است
- هدیه نجفیه از علامه سید محمدعلی روضاتی
- فهرس التراث ۵۳۴/۲
- المسلسلات فی الإجازات ۲۵۳/۲
- الإجازة الكبيرة / ۲۲۸ الرقم ۲۷۸
- تذکره شعرای استان اصفهان / ۷۰۶
- مشاهیر مدفون در حرم رضوی / ۳۳۳
- زندگانی آیه الله چهار سوئی / ۳۰
- طبقات مفسران شیعه / ۹۰۵ رقم ۹۰۶
- ریشه ها و جلوه های تشیع و حوزه علمیه اصفهان ۵۱۰/۱

تشکر و قدردانی

ختم این مقال را ادای شکر واجبی قرار می‌دهم نسبت به کسانی که در احیاء این اثر شریک بوده‌اند:

۱. عموی بزرگ صاحب این قلم آقای حاج آقا تقی نجفی - حفظه الله تعالی - فرزند آية الله العظمی علامه ابوالمجد شیخ محمدرضا نجفی اصفهانی - قدس سره - که امر به احیاء و طبع و نشر این کتاب کردند و هزینه‌های آن را همسرشان حاجیه خانم رباب (اعظم) صدرزاده - دامت عفتها - که خود نواده دختری مؤلف محترم می‌باشند متقرباً الی الله تعالی به عهده گرفتند.

لازم به یادآوری است آقای حاج آقا تقی نجفی، داماد مرحوم آقای سیدرضا صدرزاده، داماد آية الله حاج شیخ مهدی نجفی مؤلف کتاب می‌باشند.

۲. محقق سخت‌کوش و فاضل گرانمایه و دانشمند ارجمند جناب آقای جویا جهانبخش - دامت برکاته - که زحمت تصحیح و تحقیق کتاب را برعهده گرفتند و با نثر زیبای فارسی خود کتاب را معرفی کرده، بر آن تحشیه و تعلیق زده‌اند.

۳. محقق توانا و فاضل جناب حجة الاسلام آقای حاج شیخ مهدی باقری - دامت برکاته - که زحمت پیاده کردن یکی از منبرهای مؤلف را از روی نوار صوتی موجود برعهده گرفته و مصادر آن را نیز استخراج نمودند. این منبر که «ارکان ایمان» نامیده شد بعد از این مقدمه و قبل از شروع در متن کتاب خواهد آمد.

۴. جناب آقای مهندس محمود ارژمند - حفظه الله تعالی - صاحب انتشارات ساحت که زحمت طبع و نشر کتاب برعهده این عزیز بوده است.

از همه اعلام فوق تشکر و قدردانی می‌نمایم و دوام توفیقاتشان را از ذات باری مسألت می‌نمایم.

تحریر این مقدمه به خامه این حقیر - هادی النجفی - در پیش از ظهر روز پنج‌شنبه ۱۰ شعبان المعظم ۱۴۲۶ برابر با ۲۴ شهریور ماه ۱۳۸۴ در شهر اصفهان به پایان رسید.

والحمد لله رب العالمین و صلی الله علی سیدنا

محمد و آله الطیبین الطاهرین.